

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

– доктора юридичних наук, професора

Зварича Романа Васильовича

НА ДИСЕРТАЦІЮ ПИРТКА МИХАЙЛА СЕРГІЙОВИЧА

«ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІ РЕФОРМИ В АВСТРІЇ

У 40–90 РОКАХ ХVІІІ ст.»),

подану на здобуття ступеня доктора філософії

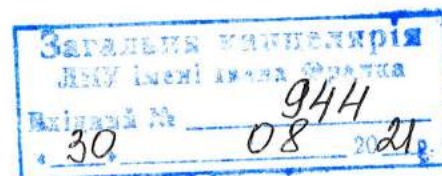
за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності теми дослідження.

Актуальність дисертаційного дослідження і доцільність його виконання на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» Пиртком М.С. на тему: «Державно-правові реформи в Австрії у 40–90 роках ХVІІІ ст.» зумовлена необхідністю подальшого удосконалення державно-правових інститутів сучасної України в контексті їх реформування відповідно до вимог міжнародних стандартів. Тому, дане наукове дослідження становить значний інтерес у цьому аспекті, оскільки це була епоха державних реформ, спрямованих на комплексні зміни у всіх сферах суспільства.

Ступінь обґрунтованості і достовірність наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації забезпечена на високому науковому рівні. Особливим внеском дисертанта можна вважати детальний аналіз спеціальної історичної та історико-правової літератури та джерел. Достовірність положень дисертації, в яких конкретизовано наукову новизну, забезпечується також обґрунтованими посиланнями на наукові праці як українських, так і зарубіжних вчених, а також сумлінним використанням широкої джерельної бази.

Особливим внеском здобувача можна вважати детальний аналіз архівних справ, які є найбільшою цінністю в цьому історико-правовому дослідженні. Дисертантом у науковий обіг введено значний масив невідомих архівних матеріалів, документів, які містяться в архівних фондах Центрального державного історичного архіву України м. Львів. У рецензованій дисертації ґрунтовно

опрацьовано і використано архівні матеріали Центрального державного історичного архіву України в місті Львові, які сконцентровані у восьми фондах, а саме: ф. 134 (Колекція документів про шляхетські маєтки), ф. 146 (Галицьке намісництво) – основна частика документів, ф. 150 (Вищий крайовий суд у Львові), ф. 152 (Крайовий суд у Львові), ф. 156 (Вища державна прокуратура), ф. 163 (Крайовий становий сейм, м. Львів), ф. 166 (Крайова табула), ф. 181 (Графи Лянскоронські), ф. 765 (Колекція Петрушевича А. О.). Хронологічно, опрацьовані справи охоплюють період останньої третини XVIII ст. і стосуються Королівства Галичини і Володимерії, однак з огляду на планомірну політику правової уніфікації в імперії, ці матеріали є цінними для розуміння ситуації загалом в усій країні.

У дисертаційному дослідженні Пиртка М.С. в цілому вдало сформульовано теоретичні положення, зокрема актуальність теми, мета і завдання, об'єкт і предмет дослідження. Аналіз змісту дисертації Пиртка М.С. свідчить про те, що сформульовані мета і завдання дослідження повною мірою досягнуті.

Аналіз рецензованої дисертації дає підстави стверджувати, що, враховуючи хронологічні межі дослідження, автору довелося шукати раціональну структуру дослідження. Варто зазначити, що це йому вдалося. Структура дисертації Пиртка М.С. не викликає заперечень. Вона цілком пов'язана з метою, тими завданнями, які поставила перед собою дисертантка та специфікою дослідження предмета та об'єкта. Дисертація складається із анотації, змісту, вступу, 4 розділів, 14 підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Виклад змісту дисертації цілком логічний та послідовний.

За своїм змістом дисертація Пиртка М.С. є історико-правовою працею, яка вписується у науково-дослідну тематику кафедри історії держави, права та політико-правових учень юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Як і належить ґрунтовній та кваліфікованій науковій роботі, дисертація Пиртка М.С. починається з вступу, в якому обґрунтовано актуальність наукового дослідження, наголошено на зв'язок теми дисертації з науковими програмами, планами, темами. Автору, на наше переконання, вдалося визначити мету, завдання, об'єкт, предмет дисертації. У

вступі охарактеризовано методологічну основу дисертації та сформульовано наукову новизну, а також викладено основні положення, що виносяться на захист, вдало визначено наукове й практичне значення одержаних результатів, вказано на їхню апробацію та публікації.

У дисертації ґрунтовно проаналізовано стан наукового вивчення проблеми в українській історико-правовій літературі. Дисертант вдало використав сучасні рекомендації щодо належного висвітлення історіографічних та джерелознавчих аспектів проблеми. Позитивною рисою роботи є загалом належне знання історіографії проблеми, активне використання наукових здобутків українських вчених, в т. ч. не лише правознавців, а й представників суміжних наук. Дисертант ретельно та кваліфіковано опрацював опубліковані першоджерела, що характеризують особливості здійснення державно-правових реформ в Австрії у 40–90 роках XVIII ст., доповнив їх новими матеріалами, виявленими під час дослідження даної проблеми. Здійснений аналіз історико-правової літератури дозволив дисертанту сформулювати власне концептуальне бачення проблемних питань щодо змісту державно-правових реформ в Австрії у 40–90 роках XVIII ст.

У рецензованій дисертації ґрунтовно проаналізовано історичну та історико-правову літературу, у якій відображено окремі аспекти історії здійснення державно-правових реформ в Австрії у 40-90-х роках XVIII ст. та вдало визначено ступінь наукового дослідження проблеми.

Значну увагу в дисертації приділено конкретизації соціально-політичних й правових передумов, визначенню етапів та особливостей здійснення державно-правових реформ в Австрії у 40-90-х роках XVIII ст.

Наукову цінність має ґрунтовна характеристика історико-правових аспектів утворення абсолютистської держави в Австрії на початку XVIII ст. та кваліфіковано визначено її характерні риси.

У рецензованій дисертації значні наукові результати досягнуто щодо виокремлення соціально-політичних передумов формування раннього абсолютизму та показано його вплив на державний лад Австрії у досліджуваній період.

Дисертантом ґрунтовно розкрито зміст та особливості державно-правових реформ імператриці Марії Терезії (1740–1780 рр.) та обґрунтовано соціально-політичні передумови та необхідність реалізації політики освіченого абсолютизму.

У дисертації на основі опрацьованих архівних матеріалів з'ясовано причини і наслідки, сутність та проблеми здійснення реформ у державно-правовій, економічній та соціальній сферах за імператриці Марії Терезії.

У дисертації вдало проаналізовано характерні риси реформування державного механізму за правління імператора Йосифа II (1780–1790 рр.) та висвітлено його політичні та правові погляди на державу.

Дисертантом переконливо визначено причини й наслідки, сутність і проблеми реформування правової системи Австрійської імперії, економічних, освітніх та церковних реформ та дано їм оцінку.

У дисертації узагальнено правовий досвід здійснення державно-правових реформ в Австрії у 40-90-х роках XVIII ст., сформульовано історико-правову основу для стратегії успішного здійснення державно-правових реформ у сучасній Україні.

Необхідний рівень обґрунтованості сформульованих наукових положень, висновків і рекомендацій у дисертації спирається на усі зазначені вище складові в їх сукупності, а отже, дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 081 «Право».

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Визначена в дисертації наукова новизна характеризується високим рівнем достовірності, яка сформована дисертантом ґрунтовно, самостійно і викладена на дисертаційному рівні зі спеціальності 081 «Право». Новизну наукових положень, висновків і рекомендацій дослідження визначає насамперед те, що запропонована наукова робота є першою у сучасній українській історико-правовій науці працею, в якій вирішено важливе наукове завдання – комплексно досліджено здійснення державно-правових реформ в Австрії у 40-90-х роках XVIII ст.

Наукову новизну дисертаційної роботи характеризує низка положень та висновків, які відповідають рівню дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», а саме:

1. В дисертації вперше обґрунтовано філософсько-правову сутність реформ освіченого абсолютизму в Австрійській імперії й відзначено, що хоч реформи Марії Терезії та Йосифа II доцільно розглядати в контексті європейських змін того часу, все ж освічений абсолютизм на австрійському ґрунті мав лише йому притаманні особливості (камералістські принципи ведення економіки, тактична гнучкість при бажанні зберегти етнічно розрізнену імперію, опора на церкву).

2. Дисертантом кваліфіковано та ґрунтовно аргументовано, що реформи освіченого абсолютизму в Австрії проводилися на основі поєднання унікальної духовної атмосфери епохи Просвітництва і прагнення австрійських імператорів досягти економічного процвітання, соціального миру і зміцнення позицій на міжнародній арені з допомогою нових, раніше не використовуваних методів державного управління. Центральна влада впродовж 40–80-х років XVIII ст. почала активніше втручатися в регулювання суспільних та державно-правових відносин, а також вдосконалення різних сторін суспільного життя (судоустрій, армія, адміністративна система, економіка, релігія, освіта).

3. Здобувачем вперше удосконалено історико-правові знання про соціально-культурницький й теоретико-правовий контекст поширення реформ австрійського освіченого абсолютизму на Галичину в досліджуваний період.

Практичне значення одержаних результатів.

Основні положення, висновки та рекомендації, що сформульовані та обґрунтовані в дисертаційному дослідженні Пиртка М.С. на тему: «Державно-правові реформи в Австрії у 40–90 роках XVIII ст.», можуть бути використані в якості методологічної основи для проведення подальших наукових досліджень у сфері поглиблення та збагачення української історико-правової науки знаннями та історичним досвідом стосовно здійснення державно-правових реформ в Австрії у 40-90-х роках XVIII ст.

Крім того, обґрунтовані в роботі положення, висновки та рекомендації можуть бути використані в навчальній та правотворчій діяльності у сучасному державотворенні.

Загальна оцінка дисертаційної роботи та повнота викладу одержаних результатів дослідження в опублікованих працях. Ознайомлення із змістом дисертації дає підстави стверджувати, що сформульовані здобувачем положення, висновки, узагальнення є такими, що характеризуються науковою новизною і у сукупності забезпечують успішне розв'язання конкретної наукової проблеми, яка має істотне значення для української історико-правової науки. Наукове значення результатів дослідження полягає в тому, що положення і висновки сформульовані у дисертаційному дослідженні збагачують українську історико-правову науку положеннями щодо здійснення державно-правових реформ в Австрії у 40-90-х роках XVIII ст., теоретичні положення, висновки, пропозиції і рекомендації дисертаційного дослідження можуть використовуватися у науково-дослідній роботі, у навчальному процесі та правотворчій роботі.

Основні теоретичні положення, висновки та узагальнення, сформульовані у дослідженні, знайшли відображення у десятиох наукових статтях, що визнані фаховими з юридичних наук в Україні та двох публікації у зарубіжному періодичному науковому виданні, а також п'яти тезах доповідей науково-практичних конференцій. Ці наукові праці присвячені різним аспектам проблеми і не дублюють одна одну. Крім того, результати дисертаційного дослідження Пиртка М.С. успішно апробовано на кафедральних заходах, на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях.

Аналіз змісту публікацій, основного тексту дисертації і узагальнюючих висновків переконує, що автором здійснено корисне для історико-юридичної науки, навчальних потреб, практичної юридичної діяльності наукове дослідження.

Публікації Пиртка М.С. за темою дисертації, як за кількістю, так й за змістом, відповідають вимогам пункту 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення.

Дисертація складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, які об'єднують 14 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (249 найменувань). Загальний обсяг дисертації становить 258 сторінок, з них 229 сторінок – основний текст.

Структура дисертації побудована логічно і сприяє розкриттю теми дослідження, виконанню поставлених завдань.

Дисертація оформлена відповідно до Вимог оформлення дисертацій, затверджених наказом МОН України від 12.01.2017 № 40.

Фактів наявності в дисертації порушень академічної доброчесності не встановлено.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Відзначаючи охарактеризовані вище позитивні моменти дисертаційного дослідження Пиртка М.С., необхідно вказати й на наявність у роботі окремих положень, висновків і рекомендацій, що сприймаються як дискусійні або такі, що потребують більш вагомого обґрунтування, певного уточнення чи додаткових пояснень під час публічного захисту.

Зокрема, виникають наступні зауваження, запитання й побажання:

1. Робота не позбавлена окремих стилістичних огріхів, так, наводячи перелік основних груп наукової літератури, яку опрацьовано для написання роботи, дисертант під номером 2 наводить «становлення й особливості освіченого абсолютизму (в т.ч. порівняльний аналіз з іншими європейськими абсолютистськими системами)». З тексту параграфу можна припустити, що автор мав на увазі «наукові роботи в яких вивчалось...» і далі по тексту.

2. У підрозділі 3.3. «Зміст і оцінка економічних реформ», дисертант детально аналізує економічні перетворення в імперії Габсбургів, процедуру збору мит, а також аграрні питання, однак, жодним чином не розкриває правову природу нормативних актів, що впроваджували конкретну реформаторську інновацію. Наведені в параграфі аргументи набули б більшого змісту, якщо б автор подав власну оцінку згаданим реформам.

3. Подібним до підрозділу 3.3. є підрозділ 3.4. «Причини, реалізація і наслідки реформ в соціальній сфері», в якому автор характеризує специфіку реалізації освітньої та релігійної реформ. Аналіз змісту підрозділів 3.3. і 3.4. свідчить, що відбувається виключно історичний опис фактів і процесів реалізації реформ, жодного аналізу нормативних актів, що їх ініціювали, з точки зору «юридичного письма» чи «юридичної техніки» дисертантом не здійснюється. Так само й не визначається вплив цих реформ на правосвідомість населення.

4. Дискусійним видається підхід дисертанта стосовно аналізу змісту реформ «освіченого абсолютизму» чітко стосовно правління Марії Терезії та Йосифа II, адже реформи повторювали: обоє імператорів здійснювали, адміністративну, економічну, освітню, релігійну, військову реформи, тому, на нашу думку, доцільно було сформулювати структуру і зміст роботи не за часом здійснення реформ, а у вигляді порівняльного аналізу. Це, по-перше, продемонструвало еволюцію державно-правових поглядів австрійських монархів; по-друге, дозволило б прослідкувати загальну картину розвитку конкретної суспільно-правової сфери країни.

5. Дещо суперечливими та неоднозначними видаються сформовані у висновках до дисертації рекомендації з урахування австрійського досвіду XVIII ст. при реформуванні чинного законодавства України. Автор першою рекомендацією визначає: «Привести до європейських стандартів аграрне законодавство України, у тому числі закласти фундамент ринку землі і захисту прав землевласників». Власне ринок землі фактично сформований і навіть відбувається реформування цієї сфери. Загалом наведені рекомендації видаються дивними, адже країні XXI ст. варто повторювати реформаційні кроки 200 річної давнини. Вважаємо, що дисертанту слід було звернути увагу на те, як подібні реформи впливають на правосвідомість, формують чи трансформують правову культуру населення, тощо.

Проте, вказані зауваження мають здебільшого характер побажань щодо подальшого покращення наукової роботи або є дискусійними та такими, що не знижують належного рівня і позитивної характеристики дисертаційного дослідження Пиртка М.С.

Загальний висновок по дисертації.

Вивчення дисертації Пиртка М.С. на тему: «Державно-правові реформи в Австрії у 40–90 роках XVIII ст.» дає підстави стверджувати, що автором дійсно проведено ґрунтовний аналіз їх історико-правових особливостей. Новизна встановлених результатів немає сумнівів щодо високого наукового рівня підготовки роботи дисертантом.

З урахуванням викладеного, дисертація Пиртка Михайла Сергійовича на тему: «Державно-правові реформи в Австрії у 40–90 роках XVIII ст.» відповідає вимогам пунктів 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, та вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом МОН України від 12.01.2017 № 40, а її автор – Пиртко Михайло Сергійович – заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії з галузі знань «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри права

Закладу вищої освіти

«Університет Короля Данила»

Зварич Р.В.